CONGRESREDE ZWOLLE 5 NOVEMBER 1994 Mr Drs. G.J.
Wolffensperger, fractievoorzitter D66.

Het zal, democraten, even wennen worden. Voor het eerst na acht jaar is de rede van de fractievoorzitter niet vervat in het befaamde bronzen stemgeluid van Hans van Mierlo. Gelukkig kan ik u een afkickproces in het vooruitzicht stellen; ook Hans zal het congres nog regelmatig toespreken.
Over mijn stemgeluid moeten anderen maar oordelen, maar u zult moeten wennen aan een fractievoorzitter die blijkens een recente publikatie in Elsevier door de fractie als ’wat meer eentje van ons’ wordt beschouwd, en die de fractievergaderingen wat 'gewoner’ heeft gemaakt.
Ik heb me uiteraard afgevraagd of ik daar nu blij mee moet zijn of niet, maar één ding staat voor mij vast: de manier waarop de fractie werkt zal beïnvloed worden door de nieuwe rol die we hebben gekregen.
Die van zelfbewuste, professionele deelnemer aan een coalitie die we zelf hebben gewild.

Wie de publikaties heeft gelezen over de wordingsgeschiedenis van mijn fractievoorzitterschap zou een ogenblik kunnen denken, dat ik mij in tranen gedompeld heb geschikt in een functie die mij met weerzin vervult. Gelukkig is niets minder waar. Mijn standpunt is altijd geweest, dat ik bereid was datgene te doen wat het meest in het belang is van de partij, waarmee ik al meer dan 26 jaar intensief verbonden ben. En als dan een fractie, vanuit de overtuiging dat het beeld van D66 niet alleen wordt gevormd in een kabinet, maar ook door een slagvaardig en herkenbaar opererende fractie, voor dat laatste een beroep op je doet, juist dan is fractievoorzitter van D66 misschien wel de meest eervolle post die er in deze partij te vervullen is.

Natuurlijk vereist dat een leerproces. De fractievoorzitter moet zich inwerken op terreinen die vroeger ver buiten zijn blikveld vielen. En, zeg ik er deemoedig tegen de fractie bij, hij moet afleren zich al te intens bezig te houden met onderwerpen die hem dierbaar waren. Zo is het maar goed dat Marijn de Koning nu met Staatssecretaris Nuis in de slag moet over het mediabeleid, want als ik in de fractie dat stokpaard bestijg dan wordt ik aangekeken met een blik van ; o hemel, daar heb je hem weer.
Ook tussen fractievoorzitter en fractie moeten nieuwe samenwerkingsvormen uitkristalliseren.

Maar ik verzeker u; in de sfeer van loyaliteit en samenwerking die de fractie kenmerkt gaat dat razend snel.

Als mij over de fractie iets wordt gevraagd, is het meestal: is het geen ramp om te werken met zoveel onervaren kamerleden? Het is waar, van de vierentwintig kamerleden zijn er zeventien nieuw. Maar wie beter kijkt ziet iets opmerkelijks. Van die 'nieuwe' fractieleden is vrijwel niemand onervaren. Het zijn vrijwel allemaal D66-ers die hun sporen hebben verdiend, die een dijk van ervaring hebben opgedaan als volksvertegenwoordiger in gemeenteraden, Provinciale Staten, en als wethouder, of in grote maatschappelijke organisaties of departementen. Kamerleden die je, om het als fractievoorzitter te zeggen, 'zo het katheder op kunt sturen'.
Nieuw zijn ze wel, omdat de kiezers vernieuwing wilden. En nieuw mogen ze blijven in de zin van vernieuwend en nieuwsgierig.
Dat zegt iets over het niveau van de fractie maar het zegt ook iets wezenlijks over onze partij, over D66. Het toont aan dat wij erin geslaagd zijn om een vaste plaats in de Nederlandse samenleving te verwerven en om een solide kader te scheppen van D66-ers met ervaring op vele terreinen, inzetbaar op vele posten. Misschien is dat wel het meest waardevolle resultaat van de ontwikkeling, van de groei die onze partij heeft doorgemaakt. Laat de andere partijen mij nooit meer gretig aankomen met het fabeltje, dat D66 beschikt over te weinig bekwame mensen!

Hans van Mierlo heeft vanmiddag verantwoording afgelegd over het formatieproces. Ik denk dat dit het moment en de plaats is om iets te doen wat nog niet eerder is gebeurd, namelijk openbaar voor het front van dit congres bewondering uitspreken voor wat Hans van Mierio in het afgelopen jaar heeft gedaan en heeft bereikt. Hans die voor ons de onvermoeibare en creatieve spil was van de verkiezingscampagne en de formatie. Ik denk dat ik zonder overdrijving kan zeggen dat het door ons gewenste paarse kabinet er niet zou zijn gekomen zonder het tactisch inzicht en de vasthoudendheid van van Mierio. En hetzelfde geldt voor het regeeraccoord, dat door de zijn inbreng soms angstaanjagende overeenkomsten vertoont met het D66-programma. Dat is de erkenning die ik namens de fractie en namens u allen wil uitspreken.

Wat de fractie zelf betreft kan ik kort zijn. Hans, we zullen je missen. We troosten ons met de gedachte dat je ons regelmatig zult toespreken. Via de televisie uit New York, Bonn, Tokio of Timboektoe. We zullen aan je lippen hangen.

De vreugde over het tot stand komen van 'paars' heeft de fractie van D66 er niet toe gebracht om voldaan en In blind vertrouwen achterover te gaan leunen. Wat nu voor ons telt is het beleid, en de manier waarop het wordt gemaakt. Op beide punten hebben wij hooggespannen verwachtingen. Wij constateren bij het kabinet een bereidheid tot vernieuwing die er op is gericht om verstarde structuren aan te passen aan problemen, behoefte, en leefpatronen van mensen in 1994.

In een samenleving die zich kenmerkt door flexibele werktijden, continue-arbeid, en tweeverdieners is het niet meer dan logisch om de openingstijden van winkels daaraan aan te passen. Maar laten we bij die discussie niet te gauw vervallen in zwart-wit denken. Pleiten voor ruimere openingstijden is niet hetzelfde als stellen dat er geen onderscheid meer mag zijn tussen de zondag en alle andere dagen van de week. Laten we die discussie open voeren en luisteren naar wensen en behoefte van klanten en ondernemers, en laat de gemeenten ieder voor zich daarbij het optimum kunnen bepalen.

Open staan voor nieuwe oplossingen zie ik ook in de wijze waarop ónze beide Ministers omgaan met het enorme drugsprobleem. D66 heeft het al zo vaak gezegd; in de huidige situatie zijn radicale oplossingen zoals totale repressie en totale liberalisatie niet wenselijk en niet haalbaar. Er staat geen andere weg open dan zoekend en tastend, uit te vinden welke richting we op moeten. Voorzichtige experimenten met verstrekking van heroïne kunnen een wezenlijke bijdrage leveren aan het zoeken naar een uiteindelijke oplossing.

Vernieuwend is ook de manier waarop het grote stedenbeleid in de steigers wordt gezet. Selectief durven zijn en beginnen met die steden waar de nood het hoogst is. We moeten af van het idee dat de koek steeds volledig naar evenredigheid verdeeld moet worden. De op zichzelf uitstekende gedachte van de sociale vernieuwing is aan die evenredigheid ten onder gegaan. En wie in het huidige voorstellen het bewijs ziet dat dit kabinet een Randstadkabinet is, zou ik willen vragen; sinds wanneer ligt ook Almelo in de Randstad?

Niet alleen het beleid maar ook de politieke cultuur is veranderd. Toen het huidige kabinet tot stand kwam bestond bij alle coalitiepartners de wens, om het politieke debat weer open en aantrekkelijker te maken. We wilden weg van de in het torentje van de Minister-President voorgekookte standpunten. We wilden ook coalitiepartners de ruimte geven om in het debat in de Tweede Kamer hun eigen overtuiging naar voren te brengen. Uiteraard binnen de beperkingen die het samen vormen van een coalitie nu eenmaal stelt. Beperkingen die gelegen

zijn in het regeeraccoord, maar ook in de loyaliteit tussen coalitiepartners die voor het welslagen van een kabinet onmisbaar is.

Welnu, het is voor sommige commentatoren, en zeker voor de oppositie, nog even wennen, maar dat het politieke debat meer open is, meer zichtbaar voor de buitenwereld kan niemand ontkennen. Dat geldt voor ministers die in het openbaar discussiëren over de winkelsluitingswet, over de defensiebezuinigingen, en over het mobiliteitsbeleid. Ik herinner mij hoe de Ministers Jorritsma en De Boer in het televisieverslag werden aangeduid als 'de zingende zusjes'. Op zich een vrouwonvriendelijke aanduiding, maar wie het beeld doortrok zag dat die zusjes in feite geen lied maar een canon zongen: de wijsjes waren behoorlijk verschillend maar tezamen klonken ze toch harmonisch. Dat kan dus bij paars.

Maar ook tussen de coalitiepartijen in de kamer is het debat opener geworden. De tijd dat het eigen standpunt werd geworgd door coalitiedwang lijkt werkelijk achter ons te liggen.

Ik zal niet zo ver gaan om de discussie rond de uitbreiding van het vliegveld Zuid- Limburg, waar elk van coalitiepartners op een gegeven moment met een eigen motie voor zich zat, variërend van 'welles', en 'nietes' tot 'misschien een beetje', om die discussie als lichtend voorbeeld aan te halen. Maar wel zeg ik; D66 heeft in dat debat ons standpunt van jarenher doorgetrokken. De vermeende economische voordelen wegen niet op tegen de extra milieu-overlast. Voor dat standpunt zullen wij niet nachtvluchten, als ik mij ook eens een woordspeling mag veroorloven.
Daar was niet iedereen blij mee. De VVD vond bijvoorbeeld dat we met paars al genoeg hadden gekregen en dat we in coalitiebelang ons standpunt maar moesten inslikken. Maar voor ons komt de paarse coalitie voort uit onze standpunten en niet andersom.
Maar er iets niets tegen, het is zelfs goed als in een debat over de bijstandswet D66 zich met de PvdA op het standpunt stelt dat een extra voorziening moet worden getroffen voor alleenstaande moeders tussen achttien en eenentwintig jaar omdat die anders onder het sociaal minimum zouden zakken. En als zó in de kamer een voorstel tot stand komt dat op een nog breder draagvlak kan rekenen, dan zeg ik; zo doet de volksvertegenwoordiging wat zij behoort te doen, namelijk in open overleg komen tot het best mogelijke besluit.

D66 is ervan overtuigd dat die grotere openheid in het debat een winstpunt is. Zo wordt de kans op de beste besluitvorming vergroot. Zo blijven politieke partijen herkenbaar voor de Nederlandse kiezer. Bovenal: als van buitenaf zichtbaar is dat alle argumenten in een publiek debat ook werkelijk naar voren zijn gebracht zal dat de aanvaardbaarheid van het resultaat

vergroten.

Met die nieuwe, open manier van discussiëren lijkt vooral het CDA nogal moeite te hebben. Fractievoorzitter Heerma heeft een aantal malen de staf gebroken over wat hij noemt; 'het hoge publieke discussiegehalte van dit socialistisch-liberale kabinet'.

Ja, dat zal even wennen zijn na 70 jaar torentjes-politiek.
Misschien moeten we de relatieve stilte bij het CDA wel verklaren uit de frustratie dat aan die partij na het monopolie op de macht, thans niet eens het monopolie op andersluidende meningen is vergund.

Relatieve stilte, alleen doorbroken door het dinsdagse vragenuurtje waarop men wekelijks oppositie voert tegen het eigen verleden.

De fractie realiseert zich dat in deze nieuwe situatie het beeld van D66 niet meer wordt bepaald door de fractie alléén, maar evenzeer door onze bewindslieden in het kabinet. Wat ons opvalt is dat die bewindslieden niet alleen voortvarend aan het werk zijn gegaan, maar dat zij bovendien een duidelijk herkenbare D66- Inbreng leveren. Dat zij de positie van D66 in het beeld dat dit kabinet naar buiten toe uitstraalt, stevig verankeren.

Dat geldt voor onze drie staatssecretarissen. Ik zou bijna zeggen: uiteraard, want ze komen uit onze fractie.

Voor Hans van Mierlo is een inbreng zonder D66-profiel welhaast ondenkbaar. En gelukkig is Hans ook als Minister niet gestopt met denken. De fractie heeft met belangstelling kennis genomen van zijn gedachte om op lange termijn te komen tot een VN-brigade voor vredesoperaties waar ook ter wereld. Het lijkt ons de voortzetting van een logische lijn. Voor de toekomst van deze wereld, waarin in snel tempo grenzen vervagen, zullen we geleidelijk aan handen en voeten moeten geven aan het begrip; internationale rechtsorde. De hantering van dat begrip kan en mag niet beperkt blijven tot het legitimeren van militaire operaties, zoals bij de inval in Koeweit.
Het lijkt ons niet meer dan logisch om je af te vragen, of er niet een eigen instrument moet worden geschapen voor de handhaving van die internationale rechtsorde. De huidige weg van vredesoperaties waar individuele landen aan deelnemen loopt op langere termijn dood. We zijn bijna altijd te laat en het is meestal te weinig.

Aan Hans van Mierlo is wel verweten dat hij hardop heeft nagedacht. Ik zeg u dat denken over dit soort zaken zo weinig zoden aan de dijk zet als je het beperkt tot je eigen hoofd. Dat de wereld om ons heen ons eerder dwingt om dat denken te verbreden tot een mondiale discussie over de vraag, hoe wij fundamentele normen voor menselijke waardigheid kunnen garanderen, ook buiten de rijke westerse landen.

Ook onze drie nieuwe bewindslieden hebben hun rol als D66-minister met verve opgepakt. En dat is luid en duidelijk tot de buitenwereld doorgedrongen.
Els Borst, die volgens een krantekop 'vooral zichzelf wil zijn', wordt door Felix Rottenberg geprezen om de manier waarop ze zonder veel pretenties de gecompliceerde zorg-discussie aangaat.
Winnie Sorgdrager geeft in een opvallend interview onder de kop 'de politie moet geen wapenwedloop beginnen met de misdaad', nu precies de genuanceerde visie weer die de D66-fractie bij vorige ministers zo heeft gemist.
En over Hans Wijers las Ik de krantenkop: 'Wijers briljant, charmant, scherpzinnig en origineel'.
De eerste klap is een daalder waard ook op Economische Zaken.

Een half jaar terug werd nog openlijk getwijfeld aan onze bestuurskracht. Nu worden de nieuwe bewindslieden in de pers de een na de ander omschreven als potentieel politiek leider. Als ik dat lees dan denk ik: wat een rijkdom! Dat is nog eens andere koek dan je te moeten verweren tegen de aantijging dat D66 niet méér is dan Hans van Mierlo!

Bij de beoordeling van het kabinetsbeleid voelt de fractie zich uiteraard gebonden aan het regeeraccoord. En we zullen met extra aandacht de punten volgen, die wij beschouwen als de typische D66-inbreng. Zo vindt de fractie, dat in het fonds voor de grote investeringen in onze toekomst naast rails en asfalt een volwaardige plaats moet worden ingeruimd voor bodemsanering in de binnensteden, en voor de realisering van de ecologische hoofdstructuur.

Wij vinden het van wezenlijk belang dat een begin wordt gemaakt met het verschuiven van de grondslag voor belastingheffing van arbeid naar milieubelastende activiteiten. Door per 1 januari 1996 een kleinverbruikers-heffing op energie in te voeren zoals we in het regeeraccoord hebben afgesproken. We hebben er grote moeite mee als de WD, bij monde van de heer de Korte, nu al onder die afspraak lijkt te willen uitkruipen.
Het regeeraccoord is nou net niet geschreven om alleen het eigen gedachtengoed te bevestigen.

En met betrekking tot de Betuwelijn volsta ik met te zeggen dat de nieuwe studies die ons hebben bereikt een herijking van het plan nog noodzakelijker maken dan we bij het sluiten van het regeeraccoord al dachten!

We wachten met spanning op de rapportage van de commissie Hermans.

Uiteraard zullen we in deze kabinetsperiode met klem aandacht blijven vragen voor de noodzaak van vernieuwing en verbetering van de relatie tussen de burger en zijn bestuur. D66 heeft daarvoor al zo vaak aandacht gevraagd, volgens sommigen tot vervelens toe, dat ik nu eens een onverdachte bron aanhaal. Niet lang geleden is een geruchtmakend rapport verschenen van het Sociaal Cultureel Planbureau, over de toekomst van Nederland. Na een schets van demografische en sociale veranderingen, die niet altijd even vrolijk stemmen, lees ik de volgende conclusie. Ik citeer:
'Bestuurlijke vernieuwing kan ertoe bijdragen dat de afkeer van de burgers van de politieke partijen zich niet uitbreidt tot een afkeer van de politiek en het openbaar bestuur in het algemeen. Referenda, direct gekozen gezagsdragers en een groter gewicht voor voorkeurstemmen sluiten niet alleen goed aan bij een moderne, vaak meer kortstondige en specifieke vormen van politieke betrokkenheid, maar bieden ook aan politieke partijen nieuwe mogelijkheden om op zijn minst iets van hun verloren bindingen met de kiezer te herwinnen'.
Nu hoort u het eens van een ander.

In het voetspoor van het regeeraccoord zal de D66-fractie zich tot het uiterste inspannen om de werkgelegenheid in Nederland te vergroten. Dat zonder de resultaten van die inspanning ons sociale stelsel onder de druk dreigt te bezwijken is daarvoor een zwaarwegend argument. Maar principiëler nog is onze overtuiging dat daadwerkelijke participatie in de samenleving een recht behoort te zijn voor allen, een recht waaraan slechts inhoud kan worden gegeven door aan wie daartoe in staat is een volwaardige plaats te bieden in het arbeidsproces.

Maar dan zullen we ook moeten zorgen dat er voor die mensen werk is. Werk maken, dat is de belangrijkste opdracht van dit kabinet. Deze week maakte het kabinet bekend hoe er meer banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt gemaakt worden. Meer banen in de zorg, de kinderopvang en vooral In het belang van de veiligheid in de grote steden. Ook uitkeringsgelden kunnen gebruikt worden om werklozen aan de slag te helpen. Wat ons betreft blijft er geen

mogelijkheid onbenut om werk te maken.

En dat zou ook voor de marktsector moeten gelden. Ook daar kunnen meer banen komen door de ruimte tussen het minimumloon en de laagste CAO-schalen te benutten, of door aanloopschalen rond het minimumloon te introduceren. Die banen komen er niet vanzelf: dat vraagt een grote inspanning van werkgevers en werknemers. Naar buiten toe ontstaat wel eens de indruk dat zij harder vechten om te behouden wat er is, dan om offensief banen aan de onderkant te maken. We moeten het echter aandurven om een paar belemmerende zekerheden los te laten. Zekerheden beschermen de werkenden. Ja, zeker, en dat is goed. Maar het is fout als die zekerheden steeds meer gaan werken als een muur die de groeiende groep werklozen buiten sluit.

Overigens moeten we niet alle heil van onderen verwachten. Het is van groot belang dat juist midden en boven in de arbeidsmarkt werk wordt behouden en

nieuw werk ontstaat, zodat mensen met weinig ervaring en opleiding niet langer verdrongen worden door ervaren en hoogopgeleide werknemers. Daarom is voor de D66-fractie essentieel dat verlaging van arbeidskosten zich over alle inkomenscategoriën uitstrekt.

Maar lastenverlichting alléén is niet voldoende. Even essentieel is dat we kritischer durven kijken naar onze Nederlandse economie dan we tot nu toe hebben gedaan. Er zal een vernieuwingsproces op gang moeten komen waarin oude, vertrouwde activiteiten ter discussie komen, en nieuwe sterkten worden gestimuleerd en uitgebuit. Daarvoor zullen we aan de economie ruimte en dynamiek moeten geven. Niet alleen door over de winkelsluitingswet te praten. Maar ook door onnodige regels af te schaffen. Door ruimte te bieden aan startende bedrijven, door mededingingswetgeving te moderniseren, en door de toepassing van nieuwe technieken te stimuleren.

De cruciale opgave zal zijn om daarbij de randvoorwaarden te bewaken die voortkomen uit de andere, wezenlijke prioriteiten van D66, zoals nog altijd zorg voor het milieu.

Twee weken terug hebben de vakbeweging en de natuurbeschermingsorganisaties een gezamenlijke brief gestuurd waarin zij pleiten voor een schone economie met meer werk. Het gaat mij niet eens zozeer om de inhoud van die brief, hoewel die interessant genoeg is. Nog

belangrijker vind ik dat natuurorganisaties en vakbeweging elkaar hebben gevonden op economische vernieuwing binnen ecologische randvoorwaarden. Waar vroeger werk en milieu elkaars vijanden leken wordt nu duidelijk dat ze in wederzijds belang heel goed samen kunnen gaan.
Vorige week heeft de Minister van Economische Zaken aangekondigd met de Minister van Vrom een samenwerkingsverband te willen aangaan om samen het bedrijfsleven meer bewust te maken van de mogelijkheden voor besparing van energie en water en voor vermindering van de afvalstroom. Hij heeft geen behoefte aan een semantisch debat over duurzaamheid. Prima. Wij ook niet. Met hem hebben wij meer behoefte aan praktische voorstellen die een brug kunnen slaan tussen economie en ecologie.

Het zijn twee voorbeelden die aangeven dat voor het oplossen van problemen niet alleen beleid nodig is, maar ook het aangaan van nieuwe concrete samenwerkingsverbanden. Ook dit is paars.

Toen het regeerakkoord tot stand was gebracht hebben wij ons een tijdlang gekoesterd in de verwachting dat het nu verder meer over beleid, en minder over centen zou kunnen gaan. Je moet bekennen dat die verwachting de laatste week niet geheel is uitgekomen.

De Minister van Defensie heeft het vuur geopend op het regeeraccoord in een poging een gat te schieten in de begoting. Je denkt dan: die man deugt voor zijn vak.
De aanval is voorlopig afgeslagen: volgend voorjaar moet, met de herijking van het buitenlandbeleid, blijken of en hoe defensie de opgelegde bezuinigingen volledig zal verwerken. De VVD is er al uit: met de herijking zal blijken dat ontwikkelingssamenwerking de gaten in de defensiebegroting moet dichten. De PvdA is er ook al uit; de ontwikkelingssamenwerkingsnorm moet gehandhaafd blijven ten koste van defensie. Voor hen staat de conclusie al vast, alleen moet er nog even naartoe geschreven worden. Vanuit die posities is het begrijpelijk dat de bewindslieden in de buitenlandsector tot spoed worden gemaand.
D66 echter, heeft moeite om defensie en ontwikkelingssamenwerking als communicerende vaten te beschouwen. Je probeert je voor te stellen wat zoiets in de praktijk betekent. In Rwanda bijvoorbeeld. Zeg je daar bij het vertrek van de internationale vredesmacht en bij het begin van de wederopbouw van het land: sorry, maar nu is het geld op?! Of andersom, straks in Burundi waar hetzelfde dreigt als in Rwanda. Zeggen we daar tegen de mensen die met ontwikkelinsgelden een beetje perspectief hebben gekregen, als de oorlog uitbreekt; sorry,

maar jullie zijn al ontwikkeld?!!
Anno 1994 zijn ontwikkelingssamenwerking en defensie geen kwestie meer van 'of of maar van 'en en'. Dat maakt het vraagstuk in een kleine financiële ruimte zo groot. En is er tijd nodig om op grond van een goede analyse tot de beste oplossing te komen. Het zou een stuk schelen als iedereen met zijn neus uit het partijprogramma zou komen om wat meer in de wereld te kijken naar wat daar echt moet gebeuren.

Ook rond het hoger onderwijs zijn de financiële gemoederen verhit geraakt.
Terwijl ik zat na te denken over de toonzetting waarmee ik staatssecretaris Nuis bestraffend moest toespreken, viel mijn oog op het volgende krantebericht: 'De tempobeurs levert het ministerie van Onderwijs vermoedelijk een meevaller op van enkele tientallen miljoenen guldens. Rond de 10% van de studenten heeft de norm niet gehaald'. Dat leek me dus niet de juiste toonzetting. Ik ben zo vrij om te menen, dat een Ministerie van Onderwijs zoiets als een tegenvaller zou moeten beschouwen. Afhaken is slechts één van de symptomen dat er iets niet deugt aan het hoger onderwijs. Er is te weinig differentiatie tussen de studierichtingen en ze sluiten onvoldoende aan op maatschappelijke behoeften.

We hebben afgesproken dat daar iets aan gedaan moet worden, maar dan wel in overleg met de onderwijsinstellingen en de studenten. Dat kan geld opleveren. Dat ligt zelfs voor de hand als de *gemiddelde* studieduur wordt bekort.
Maar ook wij denken dat de veranderingen in het stelsel alleen nooit 500 miljoen aan bezuinigingen in 1998 kunnen opleveren.

Toch voelen wij ons gehouden aan het regeeraccoord. Er zal dus door de minister naar andere mogelijkheden binnen het hoger onderwijs gekeken moeten worden om de forse taakstelling te halen.

Is er uit de losse pols bezuinigd op onderwijs? Nee: er is lang over gepraat en ja; alle bezuinigingen hebben een voorlopige graad van onzekerheid, waar we mee zullen moeten leven. De fractie heeft de forse taakstelling na lang en wikken en wegen geaccepteerd. Maar van iedereen die zegt dat Nuis niet moet zeuren en

gewoon het regeeraccoord moet uitvoeren vraag ik wat meer begrip voor de buitengewoon moeilijke operatie die hem is opgelegd, en voor de kwetsbare relatie met datgene waarom het

werkelijk gaat; de kwaliteit van het hoger onderwijs. En ik vraag het met name van degenen die dit accoord hebben bedacht. Is het zo bestraffend genoeg?

Het zal u moeilijk kunnen zijn ontgaan dat twee weken geleden het rapport verscheen van de werkgroep Vooronderzoek Opsporingsmethoden, In de wandeling: 'de werkgroep van Traa'.

Nog voordat men het rapport had kunnen lezen, laat staan dat al tot een enquête besloten was, brandde een discussie los over de vraag wie van zo'n enquête voorzitter zou moeten worden. Wij vonden die omgekeerde volgorde tamelijk absurd, omdat ze de aandacht afleidde van de werkelijk belangrijke vraag: moet er zo'n enquête komen? De fractie heeft dan ook geprobeerd bij het gekrakeel over het voorzitterschap weg te blijven, totdat het VVD-kamerlid Korthals gierend uit de bocht vloog met de verklaring; dat de VVD geen enquête wil, en dat D66 daarvan niet de voorzitter mag leveren. De logica van deze redenering roept de vraag op wie volgens de VVD voorzitter moet worden als er wel een enquête komt.

Inmiddels hebben wij ons standpunt bepaald.

Ja, wij hebben grote belangstelling voor het voorzitterschap als zo'n enquête er komt.

Ja, we hebben daarvoor mensen die ruimschoots over de nodige ervaring en deskundigheid beschikken.

En ja, gelet op de bemensing van vorige enquêtes ligt het voor de hand dat nu D66 een keer het voorzitterschap vervult.

Maar nu de zaak zelf. De D66-fractie beschouwt het onderzoek dor de werkgroep van Traa als een onvermijdelijk gevolg van de ongerustheid die in de Tweede Kamer gedurende vele jaren en in vele debatten was gegroeid over het feit dat inzicht in opsporingsmethoden, en beheersing daarvan door de wetgever, gaandeweg verloren zijn gegaan.
De IRT-affaire is slechts de druppel geweest die de emmer deed overlopen, maar wie nu leest dat in die zaak waarschijnlijk grote partijen drugs, onder regie van de Nederlandse politie, naar Engeland zijn verscheept zonder medeweten van de autoriteiten daar, moet zich toch wel afvragen waar we mee bezig zijn.

Uitgangspunt van ons strafrechtelijk systeem is, dat opsporing op de wet dient te berusten.
De fractie van D66 meent dan ook dat het voor de volksvertegenwoordiging niet minder dan

een plicht is om ais medewetgever de verantwoordelijkheid voor het handelen van politie en justitie weer naar zich toe te trekken. Daartoe is een parlementaire enquête een geëigend middel, waarvan de zwaarte wordt gerechtvaardigd door het belang van de zaak. Wij zijn het ééns met de werkgroep van Traa, dat zo'n enquête niet moet gaan over het verleden, over het aanwijzen van schuldigen, maar over de toekomst, over het scheppen van een normatief kader voor wat in Nederland wel en niet geoorloofd is. Dat is in het belang van onze rechtsstaat. En het schept de noodzakelijke duidelijkheid voor hen die die rechtsstaat moeten handhaven.

Inmiddels hebben CDA en VVD een parlementaire enquête afgewezen. De gegeven argumenten overtuigen ons niet. Het CDA zegt; laat de regering met wetgeving komen op basis van het rapport-van Traa. maar als de regering denkt dat het goed is om nog nader onderzoek te houden dan moet er maar een parlementaire enquête komen.
Het lijkt wel alsof het CDA zó gewend is geraakt aan regeren, dat men vergeten is dat het parlement zijn eigen verantwoordelijkheden heeft.
De VVD zegt: stel maar een gewone parlementaire onderzoekscommissie in. Maar dat is in strijd met de constatering van de werkgroep **dat** de nog resterende witte vlekken in het rapport alleen zijn in te vullen met de extra bevoegdheden waarover een enquêtecommissie beschikt.

Hoe dit alles ook zij, de beslissing zal pas over enkele weken in een kamerdebat worden genomen. Wij hopen andere partijen nog met onze argumenten te kunnen overtuigen.

In augustus trad het paarse kabinet aan. in oktober zijn de aandelenkoersen op de Amsterdamse beurs gezakt. Precies zoals Brinkman ooit had voorspeld.
Er was alleen geen causaal verband. Tijdens de paarse onderhandelingen zijn de koersen langzaam gestegen en ze zijn pas gezakt na berichten over de Duitse rente. Dat geeft ongeveer de marges aan: je kan in Nederland regeren wat je wilt, als het buitenland één keer hoest zijn wij onmiddelijk verkouden. De D66-fractie zal de regering beoordelen op haar vermogen om die marges optimaal te benutten.

In de eerste reacties op het paarse regeeraccoord klonk hier en daar teleurstelling door over het gebrek aan vernieuwing. Soms was dat de verbazing van de kikvors die door de prinses wordt gekust en gewoon kikker is gebleven. De regering kan van bovenaf geen vernieuwing dicteren: zij kan wel de ruimte scheppen waarin vernieuwing tot stand kan komen. Ruimte die door burgers, bedrijven, gemeenten en wie dan ook benut moet worden. Wat dat betreft wil de fractie zich niet fixeren op het kabinet maar ook in gesprek blijven met die burgers, bedrijven,

gemeenten en wie dan ook.

En ook de partij zal in het midden van de veranderende samenleving moeten blijven staan; wij moeten op zoek naar de nieuwe verbanden die er groeien, naar de binnenkomende culturen die de onze blijvend veranderen, en naar ieder ander die zinvol wil vernieuwen. Natuurlijk moeten partij, fracties en bewindslieden met elkaar in gesprek blijven. Maar laten we in de eerste plaats in gesprek blijven met de mensen die ons hebben gebracht waar we nu zijn: In centrum van de politiek. Die mensen moeten we over vier jaar recht In de ogen kunnen kijken. Eerder nog: in maart volgend jaar. Sterker nog: morgen al.